



## TISNA TERİTORYUMUNDAN ASSOS TİPİ BİR LAHİT AN ASSOS TYPE SARCOPHAGUS FROM THE TISNA TERITORIUM

Umut KAPUCI


Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı

[ukapuci@gmail.com](mailto:ukapuci@gmail.com)




<https://orcid.org/0000-0001-8550-6091>

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute  
S.15, Ekim| October 2022, Erzurum  
e-ISSN: 2717 - 8706

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article  
Geliş Tarihi | Received Date : 14.03.2022  
Kabul Tarihi | Accepted Date : 23.05.2022  
Sayfa | Pages : 104-115  
 : <http://dx.doi.org/10.29157/etusbed.1087766>

<https://dergipark.org.tr/etusbed>

*This article was checked by*

 iThenticate

## TISNA TERİTORYUMUNDAN ASSOS TİPİ BİR LAHİT

Umut KAPUCI

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), S. 15, Ekim 2022, Sayfa: 104-115

### ÖZ

Bu çalışmada, Aiolis Bölgesi sınırlarında yer alan Tisna antik kenti teritoryumu içerisinde -günümüzde İzmir ili, Aliğa ilçesi, Güzelhisar Mahallesi- Tisna Antik Kenti ve Yakın Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırması kapsamında 2018 yılı arazi tespit ve belgeleme çalışmaları sırasında tespit edilen bir lahit ele alınmıştır. Amaç, Tisna antik kenti ve çevresi dolayısıyla Aiolis Bölgesi'nin Roma İmparatorluk Dönemi ölü gömme gelenekleri literatürüne katkı sağlayarak eserleri bilim dünyasına sunmaktır. Bu bağlamda söz konusu lahdin, tipoloji ve stil özellikleriyle birlikte ait olduğu dönem özellikleri ve atölye merkezi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma içeriğini oluşturan lahdin kazı malzemesi olmaması dolayısıyla herhangi bir kontekste ait olmadığından genel olarak Anadolu'da bilinen üretim merkezleri ve buluntular üzerinden analogi yoluyla tarihlenebilmiştir. Araştırma içeriğini oluşturan lahit tarihi için Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde İS 2. yüzyılın sonu ile 3. yüzyıl başları önerilmektedir. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda lahdin, literatürde yarı işli olarak bilinen girlandlı lahitler grubu içerisinde Assos atölyelerinin stil özelliklerini yansıttığı görülmektedir.

**Anahtar sözcükler:** Tisna, Aiolis Bölgesi, Lahit.

## AN ASSOS TYPE SARCOPHAGUS FROM THE TISNA TERRITORIUM

### ABSTRACT

In this study, a sarcophagus found in the territory of the ancient city of Tisna, located within the borders of the Aiolis Region -today İzmir province, Aliğa-Güzelhisar district- was examined. The sarcophagus has been found during the 2018 land survey and documentation within the scope of the Tisna Ancient City and Its Neighbourhood Archaeological Survey. The aim is to present the works to the scientific community by contributing to the Roman Imperial Period burial traditions of the Aiolis Region due to the ancient city of Tisna and its surroundings. In this context, it has been tried to determine the typology and style features of the sarcophagus, as well as the characteristics of the period it belongs to and the workshop center. The sarcophagus, which constitutes the content of the study, does not belong to any context since it was not found during the archaeological excavations. The sarcophagus could be dated by analogy based on the production centers and finds generally known in Anatolia. At the end of the 2nd century AD and the beginning of the 3rd century AD are suggested for the date of the sarcophagus, which constitutes the content of the research. As a result of the comparisons, it is seen that the sarcophagus has the style characteristics of Assos workshops within the group of garland sarcophagi known as semi-worked in the literature.

**Keywords:** Tisna, Aiolis Region, Sarcophagus.

## Giriş

Bu çalışmada, Tisna antik kentinde sürdürülen çalışmalar sırasında tespit edilen bir lahit ele alınmıştır<sup>1</sup>. Söz konusu lahdin, tipolojik ve stilistik özelliklerinin yanı sıra dönem özellikleri ve atölye merkezi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma içeriğini oluşturan eserin kazı malzemesi olmaması nedeniyle tarihleme açısından ortaya çıkan buluntu durumu belirsizliği -kontekst sorunsalı- dönem modası ve benzer buluntularla karşılaştırma yöntemiyle çözümlenmeye çalışılmıştır.

Tisna antik kenti günümüzde İzmir ili, Aliğa ilçesi sınırlarında Yunt ve Dumanlı dağları arasında konumlandırılmıştır (Erdan, 2019: 3). Kentin çevresinde Aigai, Larisa, Kyme, Myrina ve Elaia gibi Aiolis'in merkezi yerleşimleri yer almaktadır (Erdan, 2019: 3). Plinius'un Titanus Irmağı'ndan ismini alan kent olarak bahsettiği yerleşim<sup>2</sup> ile ilgili bilgiler lokalizasyon ile sınırlıdır (Plin. NH. V. 32). 19. yüzyıl seyyahları tarafından mimari kalıntılarında değinilen antik kent ile ilgili ilk bilimsel çalışmalar A. Conze tarafından gerçekleştirilmiş (Conze, 1910: 1-8), günümüzde ise araştırmalar 2018 yılı itibarıyla E. Erdan tarafından sürdürülmektedir (Erdan vd., 2020: 459-470).

Çalışma kapsamında ele alınan lahit; 2018 yılında Güzelhisar Mahallesi sınırlarında tespit edilmiştir. Güzelhisar Mahallesi günümüzde İzmir ili, Aliğa ilçesinin yaklaşık 5 km doğusunda yer almaktadır. Söz konusu yerleşim, kaynağı Yunt Dağı olan ve Myrina kıyılarında Ege Denizi'ne dökülen -antik kaynaklarda Pythikos/Titnaios olarak geçen- Güzelhisar Çayı'na hâkim bir tepe üzerinde yer almaktadır (Yıldırım, 2016: 23-28). Yerleşimde daha çok spolien olarak gözlemlenen arkeolojik kalıntılar, Fransız araştırmacı C. Texier tarafından şöyle aktarılır:

*Kondura çayı geçildikten sonra, kayalık bir tepe üzerine kurulmuş olan Güzelhisar köyü uzaktan görünüyor....Burada, beyaz mermerden bazı mimari süslemelerle kitabe parçaları görünür. Bunlardan biri, rahibe Anthis'in tanrıya bir tören yapmasından söz eder. Dört köşe taş kütlelerin varlığı burada daha önemli binalar yapılmış olduğuna işarettir. Burada Aiolis'in dağlık kısmında ve Kyme ile İzmir arasında Aegae kentinin yerini bulmak mümkündür (Texier, 2002: 12).*

---

<sup>1</sup> Yayın izni için Tisna Antik Kenti ve Yakın Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırması Başkanı Doç. Dr. Emre Erdan'a ve çalışmalar sırasındaki destekleri nedeniyle ekip üyelerine teşekkür ederim.

<sup>2</sup> Titanus/Tisna için bkz. (Erdan, 2019: 7).

Bu çalışma içeriğinde değerlendirilen lahit dışında, kentin farklı dönemlerinin ölü gömme geleneğini yansıtan çalışmalardan ilki 1910 yılında Conze tarafından yapılmış, araştırmacı kentte tespit edilen üç kaya mezarı ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmiştir (Conze, 1910: 1-8). 2019 yılında E. Erdan ve N. Aydoğmuş, ana kayaya oyulmuş tekne mezar tipinde çok sayıda örnekle temsil edilen kentin Arkaik Dönem nekropolü üzerinde çalışmalar gerçekleştirmiştir (Erdan ve Aydoğmuş, 2019: 1131-1158). 2019 yılında gerçekleştirilen diğer bir çalışmada N. Aydoğmuş, Tisna Sarıkale Tepe kaya mezarını yayımlamıştır (Aydoğmuş, 2019: 421-438). Söz konusu çalışmada mezar, araştırmacı tarafından İÖ 4-3. yüzyıllara tarihlenmiştir. 2021 yılında Ö. Ürkmez tarafından, kentin diğer bir mezar tipi olarak belirlenen ve araştırmacının “kaya-oygu tümülüs” olarak tanımladığı ve İÖ 4. yüzyıla tarihlenen mezar ele alınmıştır (Ürkmez, 2021: 66-80).

### 1. Tanım ve Tipoloji

Güzelhisar Mahallesi yerleşim alanında tespit edilen andezit lahit<sup>3</sup> zemine çimento ile sabitlenmiş vaziyettedir. Bu konumundan dolayı hafif soluna eğimlidir ve bu nedenle alt profili zeminin altında kalmıştır. Bulunduğu konum itibarıyla ön uzun yüzde üst profilden alt profile kadar uzanan diyagonal bir çatlak ve yüzeyde aşınmalar mevcuttur. Lahdin her iki kısa kenarında da yüzeysel aşınma ve bozulmalar gözlemlenmektedir. Büyük bir parçanın kırık ve eksik olduğu arka uzun yüzde ise yoğun tahribat izlenmektedir. Tekne içerisinde lahde ait kırık bir parça yer almaktadır. Kapak kayıptır.

---

<sup>3</sup> Ölçüler: Uzunluk: 220 cm, Genişlik: 80 cm, Derinlik: 63 cm, Kalınlık: 12 cm, Kabartma Derinliği: 3 cm.

**Resim 1: Lahit Genel Görünümü**

**Kaynak:** Tisna Antik Kenti ve Yakın Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırması Arşivi (2018)

Lahit teknesi alt ve üstte düz profillere sahip, dikdörtgen prizma formudur. Tasvir alanında ana hatları belirtilen şematik kabartma programı uygulanmıştır. Ön yüzde köşelerde bukranion olduğu anlaşılan iki girland taşıyıcısı ve ince iki girland arasında geniş bir tabula ansata detaylandırılmadan işlenmiştir. Her iki girlandda da sarkaç işlenmiş fakat sağ girlanda ait sarkaç aşınarak silinmiştir. Girland kavislerinde birer disk betimlenmiştir. Sağ kısa kenarda köşelerde iki bukranionun taşıdığı ince bir girland ve girland kavisinde bir disk ana hatları ile işlenmiştir. Sol kısa kenarda her iki köşede bukranionların taşıdığı ince bir girland ve sarkacı, girland kavisinde ise bir disk yine detaylandırılmadan ana hatları ile işlenmiştir. Bulunduğu alanın çevre duvarına bitişik bir konumda olan lahdin arka uzun yüzünde yer alan bezemeler aşınarak silinmiştir. Sadece sağdaki girlanda ait bir iz görülmektedir.

**Resim 2: Lahit Ön Yüz Görünümü**



**Kaynak:** Tisna Antik Kenti ve Yakın Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırması Arşivi (2018)

**Resim 3: Lahit Sağ Yan Yüz Görünümü**



**Kaynak:** Tisna Antik Kenti ve Yakın Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırması Arşivi (2018)



**Resim 4: Lahit Sol Yan Yüz Görünümü**

**Kaynak:** Tisna Antik Kenti ve Yakın Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırması Arşivi (2018)

Kabartma programında izlenen detaylandırılmamış şematik hatlar, lahdin literatürde yarı işli olarak bilinen tipte olduğunu göstermektedir.

## 2. Stil ve Atölye

Anadolu özelliği olarak bilinen ve sanılanın aksine oldukça pahalı olduğu anlaşılan yarı işli girlandlı lahitlerin bölge dışında Akdeniz kıyılarında çok sayıda talep gördüğü<sup>4</sup> ve yarım bırakılan bezemelerinin değiştirilmeden kullanıldığı anlaşılmaktadır. Anadolu'da bu gruba dahil edilen ve hem form hem de bezeme farklılıkları belirgin bir biçimde izlenebilen bu lahitlerin bilinen üretim merkezlerinin Prokonnesos (Asgari, 1979: 455; Asgari, 1981: 161-162; Asgari, 1995: 99-121; Koch, 2010: 14), Hermos Vadisi, Ephesos, Aphrodisias, Hierapolis ve Karia (Mylasa ya da Iasos) atölyeleri olduğu düşünülmektedir (Koch, 2010: 14-28).

---

<sup>4</sup> Yarı işli lahitlerin tamamlanmış bir lahit yerine talep görmesinin nedeni olarak müşterilerin zamansız ölümleri ve yakınları tarafından atölyede halihazırda bulunan henüz tamamlanmamış bir lahdin tercih edilmesi gösterilebilir. Aphrodisias' ta yarı işli bir lahdin yazıtından anlaşıldığı üzere lahdin sahibi yazıtın işlendiği tarihte zaten gömülmüş olan *ensor* Menippos'tur ve görevinden anlaşıldığı kadarıyla aristokrat bir aileye mensuptur. Menippos'un erken ölümü üzerine ailesi tarafından bu tip bir lahdin atölye stoğundan aceleyle sipariş edildiği anlaşılmaktadır. Bu özel örnek yarı işli lahit tercihinin her zaman müşterilerinin ekonomik şartları ile bağlantılı olmadığını göstermektedir (Öğüş, 2008: 178).

Yarı işli girlandlı lahitler incelendiğinde; lahdin malzemesi ile uzun yüzünde işlenen alçak ve gevşek bırakılmış iki ince girland ve bu girlandların ortasında konumlandırılmış sıra dışı boyut ve formda betimlenen tabula ansata özgün bir stil göstermektedir. İçerisinde bulunan ölülerin bedenlerini kısa sürede çürüterek yok etme özelliğiyle bilinen Assos yarı işli lahitlerde; alçak girlandlar ve ayrıntısı işlenmemiş bukranionlar ile genellikle uzun yüzde iki girland yer alması ayırt edici bir belirteçtir ve yine Roma İmparatorluk Dönemi'nde -İS 2.-3. yüzyıl- sıkça karşılaşılan kare formlu tabula ansata yanında ters çevrilmiş fincan formu Assos özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2014: 491-492). N. Arslan ve T. Özhan, Assos nekropolü örnekleriyle Arkaik Dönem'den itibaren andezitten<sup>5</sup> yapılan lahitlerin özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde karakteristik bir yapı sergilediğini belirtmekte ve bu stilin Assos taşından yapılan lahitlerin cesetleri kısa sürede yok eden ününü görsel açıdan vurgulamak ve tanınırlığını artırmak için kullanıldığını düşünmektedir (Arslan ve Özhan, 2013: 75).

Roma İmparatorluk Dönemi'nde, Akdeniz dünyasında geniş bir kitleye hitap eden Assos atölyesi üretimi lahitlerin ticari başarısının nedenleri konusunda V. Köse'nin yarı işli Pisidia lahitleri konusunda önerileri Assos lahitleri için de geçerli olacaktır (Köse, 2004: 464). Bu görüş bağlamında Assos lahitlerinin bu denli tercih edilmesinin nedeni olarak Akdeniz çevresine yayılan dönem modasını yansıtan bezemeleri ve yerel bir atölye ürünü olarak merkezi bir atölyeye kıyasla daha az maliyetli olması düşünülebilir. Arslan da bu düşünceyi destekleyen veriler sunarak Roma İmparatorluk Dönemi'nde Assos lahitlerinin yüksek ihracatını mermerden daha ucuz bir malzemeden üretilmesine bağlamaktadır (Arslan, 2014: 500).

Assos'ta kullanılan yerel volkanik taşın (andezit) tanınırlığı antik kaynaklara da konu olmuş ve çağdaş farklı birçok antik yazar tarafından Assos taşının tıbbi açıdan önemine değinilmiştir (Arslan ve Özhan, 2013: 74). Plinius,

*Troas'daki Assos'ta bulunan Sarcophagus olarak adlandırılan bir taş tüm bedeni çürütebilir (Plin. NH. II. 98), Troas Assos'ta bulunan sarcophagus dişleri haricinde ölü bedenleri kırk gün içerisinde yok edebilir. Mucianus'a göre ölünün eşyalarından aynalar, strigilislerle birlikte giysi ve ayakkabıları*

---

<sup>5</sup> Assos lahitlerinde kullanılan andezitin, antik kentin kuzeyinde Satnioeis vadisinde yer alan ve kentin en büyük taş ocağı olduğu belirlenen alandan getirildiği tespit edilmiş ve taş ocağında yapılan araştırmalarda lahitlerin bezeme detaylarının ocakta işlenmediği anlaşılmıştır (Arslan, 2014: 493). Arkeometrik çalışmalar sonucunda ise Assos örneklerine çok benzer andezitlerin Ege volkanizmasında Lesbos ve Pergamon'da da bulunduğu tespit edilmiştir (Lazzarini ve Visona, 2009: 370).



*dahi yok olabilir. Lykia'da ve doğuda böyle taşlar vardır. Bu taşlar yaşayanların bile çürümesine neden olabilir (Plin. NH. XXXVI. 27).*

ifadeleri ile bu yerel volkanik taşın özelliğini dolayısıyla da lahitler için işlevsel önemini vurgulamıştır.

Ancak bilinenin aksine Assos lahitlerinin cesetleri kısa sürede yok eden özelliğinin volkanik kayalarda bulunabilen *alunit* mineralinden kaynaklandığı saptanmış, *alunitin* bu özelliğinin taş ocaklarında tesadüfen bulunduğu ve bu mineralin kent sınırlarında yer aldığı bilinen iki *alunit* yatağından elde edilerek lahitlerin içerisine sonradan bilinçli bir şekilde yerleştirildiği tespit edilmiştir (Arslan, 2014: 497).

Özelde Assos yarı işli girlandlı lahitlerinin, genelde ise tüm yarı işli lahit gruplarının üretim tarihi ile kullanım dönemi arasındaki sürecin belirsizliğinden kaynaklanan problemler bulunmaktadır (Turak, 2011: 69): Lahitlerin siparişi, deniz-kara ulaşımı ile aracıya nakliyesi, ihraç edildiği yerde işleme ve yerleştirilme süresi tarihleme açısından önemli zorluklar oluşturmasının yanı sıra bu tip lahitlerde heykeltıraşlık stilini yansıtan bezemelerin işlenmemiş olması da tarihleme zorluğunun nedenlerinden biri olarak görülmektedir (Turak, 2011: 69).

Tüm bu belirsizliklere rağmen yarı işli girlandlı lahitlerin belirli bir dönemde üretildiğini ve bir dönemin modasını oluşturduğunu belirten araştırmalar mevcuttur.

Buna göre; Karia'da yarı işli lahit üretiminin İS 2. yüzyılın ortalarından sonra başladığı ve 3. yüzyıl içlerine kadar sürdüğüne yönelik araştırmalar bulunmaktadır (Kaplan, 2015: 174). Ayrıca diğer bir üretim merkezi olan Prokonnesos tipi yarı işli lahit grubunun üretim tarihinin İS 2. yüzyılın ortalarından sonrasına<sup>6</sup> verilmesini öneren görüşler mevcuttur (Kaplan, 2016: 144). Bu düşünce Çanakkale Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenen Prokonnesos yarı işli lahitler ile desteklenebilmektedir (Turak, 2011: Lev. XVII, Fig. 93-94).

Assos lahitlerinin de diğer yarı işli girlandlı lahit grubu ile birlikte İS 2. yüzyıl sonlarında ihraç edildiğine dair araştırmalar bulunmaktadır (Arslan, 2014: 497).

Söz konusu araştırmacılar G. Koch, İS 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başlarında üretildiği düşünülen Assos atölyesi lahitlerinin doğuda

---

<sup>6</sup> Pamphylia'ya deniz yoluyla getirilen yarı işli Prokonnesos lahitleri, atölyenin üretimde doruğa ulaştığı İS 2. yüzyıl sonu ile 3. yüzyıl başına tarihlenmektedir (Turak, 2011: 69).

İskenderiye'den batıda Thessalonike'ye dek uzanan geniş bir ihracat yayılım alanı bulunduğunu aktarmaktadır (Koch, 2001: 241, 242). Küçük Asya üretimi lahitlerden kırmızımsı volkanik taştan (andezit) yapılmış 10 Assos yarı işli girlandlı lahdin Thessalonike'de tespit edilmesi söz konusu araştırmacıyı destekler nitelikte bir veri olarak yorumlanabilir (Stefanidou-Tiveriou, 2010: 155).

Peloponnesos'un güneybatısında yer alan Methone'nin küçük limanı açığında 1962 yılında yapılan su altı araştırmalarında ise tespit edilen bir batıkta sürdürülen çalışmalarda dört Assos lahdi bulunmuş, lahitlerle birlikte bulunan seramik ve çatı kiremiti parçaları ile bir cam unguentarium üzerinde yapılan incelemeler sonucunda söz konusu batık İS 2-3. yüzyıllara tarihlenmiştir (Throckmorton ve Bullitt, 1963: 22, 23, Fig. 2-3). Levant'da ise 1964-1977 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda açığa çıkarılan Attika, Roma ve Küçük Asya'dan ithal edildiği anlaşılan ve İS 150-250 arasına tarihlenen yaklaşık 300 adet lahit arasında Assos lahitleri de bulunmaktadır (Ebeling, 2011: 15, Fig. 1). Ayrıca lokalizasyon olarak Tisna antik kentinin oldukça yakınında yer alan Aigai nekropolünde açığa çıkarılan Assos tipi yarı işli girlandlı lahit İS 2. yüzyıl sonu ile 3. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir (Sezgin, 2013: 105, 115, Res. 11 C).

### **Sonuç**

Yarı işli girlandlı lahitler özelinde irdelenen üretim merkezleri içerisinde; detaylandırılmamış bukranionlar, uzun yüzlerde alçak ve gevşek iki ince girland ve ortalarında yer alan dörtgen tabula ansata yanında ters çevrilmiş fincan formu, Assos atölyelerinin karakteristik özelliğini yansıtmaktadır. Çalışma içeriğinde ele alınan Tisna teritoryumu buluntusu lahit teknesinin tasvir alanında betimlenen şematik hatlarla işlenen bezemelerde Assos stil unsurları görülmektedir. Özellikle ön yüzde köşelerde konumlandırılmış bukranion olduğu anlaşılan iki girland taşıyıcısı ve ince iki girland arasında yer alan geniş tabula ansata, Assos atölyelerinin karakteristik kabartma şemasından bilinen özelliktedir.

Tüm bu veriler ışığında çalışma içeriğinde irdelenen lahit tarihi için, analogik değerlendirmelerde karşılaşılan diğer örnekler gibi Assos tipi yarı işli girlandlı lahit grubunun dönem modasını kapsayan İS 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başları önerilmektedir.

Sonuç olarak çalışma içeriğinde tekil bir örnek olarak ele alınmasına rağmen Tisna teritoryumunda 2018 yılından itibaren sürdürülen çalışmalarda tespit edilen ve araştırmacılar tarafından Arkaik, Klasik ve Hellenistik Dönem içerisinde değerlendirilen tekne mezar, kaya mezarı ve tümülüs tipindeki

mezarlara ek olarak bu çalışmada yeni bir mezar tipi sunulmaktadır. Çalışma içeriğinde ele alınan lahit, kentin Roma İmparatorluk Dönemi ölü gömme geleneği literatürüne katkıda bulunmasının yanı sıra bölgenin Assos atölyesi üzerinden Troas Bölgesi ile olan etkileşimini yansıtmaktadır. Tisna antik kentinin ölü gömme âdetleri ve mezar tipolojisinin dönemsel bağlamda detaylı olarak incelenebilmesi için kontekst buluntular ve dolayısıyla gelecekte yapılacak kazı çalışmaları bilgilerimizin artmasını sağlayacaktır.

**Kaynakça**

Arslan, N. ve Özhan, T. (2013). "Tiyatro Yazıtları Işığında Assos'ta Zanaatkârlar". *Bellekten*, 278, 73-83.

Arslan, N. (2014). "Assos'ta Lahit Üretimi ve İhracatı". *XVII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler*, I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 489-515.

Asgari, N. (1979). "Anadolu'da Antik Mermer Ocakları". *VIII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler*, I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 451-456.

Asgari, N. (1981). "Marmara Adası, Saraylar Köyü-1979 Çalışmaları". *II. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 161-162.

Asgari, N. (1995). "Prokonnesos-1993 Çalışmaları". *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 99-121.

Aydoğmuş, N. (2019). "Tisna-Sarıkale Tepe Kaya Mezarı". Aydın Erön ve Emre Erdan (Eds), *Doğudan Batıya 70. Yaşında Serap Yaylalı'ya Sunulan Yazılar*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 421-438.

Conze, A. (1910). "Eine Griechische Stadt". *Jdl*, XXV, 1-8.

Ebeling, P. (2011). "Hellenistic and Roman Sarcophagi in The Levant". *Agora*, 8, 14-20.

Erdan, E. (2019). *Tisna I İlk Araştırmalar ve Gözlemler*. İstanbul: Ege Yayınları.

Erdan, E. ve Aydoğmuş, N. (2019). "Aiolis'te Yeni Bir Arkaik Dönem Nekropolü Hakkında İlk Gözlemler: Tisna-Sarıkale Tepe Güney Yamacı". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (3), 1131-1158.

Erdan, E., Çekilmez, M., Tiro, A. O., Aydoğmuş, N., Yılmaz Akbulut, N., Vardar, S., Gür, B., Semiz, B., Kapuci, U., Arınç, M., Ersavaş, K., Taşpınar, P., Yüksektepe, Y. B., Toprak, G. T. (2020). "Tisna Antik Kenti ve Yakın Çevresi Yüzey Araştırması 2018 Yılı Çalışmaları". *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 37 (1), 459-470.

Kaplan, D. (2015). "Manisa Müzesi'ndeki Roma Dönemi Lahitleri". Serra Durugönül (Ed), *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*. İstanbul: Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları, 171-179.

Kaplan, D. (2016). "Tarsus Müzesi'ndeki Roma Dönemi Lahitleri". Serra Durugönül (Ed), *Tarsus Müzesi Taş Eserleri Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*. İstanbul: Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları, 141-149.

Koch, G. (2001). *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Koch, G. (2010). *Türkiye'deki Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri* (Çev.: Burhan Varkıvanç). Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Köse, V. (2004). "Pisidia Kenti Pednelissos'tan Yarım İşlenmiş Girlandlı Lahit". Taner Korkut (Ed.), 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan Anadolu'da Doğdu. İstanbul: Ege Yayınları, 461-469.

Lazzarini, L. ve Visona, D. (2009). "Lapis Sarcophagus and the Provenance of its Mediterranean Sarcophagi". *Interdisciplinary Studies on Mediterranean Ancient Marble and Stone, Proceedings of the VIIIth International Conference Asmosia*, Paris: Maisonneuve & Larose, 369-388.

Öğüş, E. (2008). "Lahit Üretimi: Mermer Ocağından Mezar Anıtına". Roland Ralph Redfern Smith ve Julia Lenaghan (Ed.), *Aphrodisias'tan Roma Portreleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 168-183.

Plinius, *Naturalis Historia. The Natural History of Pliny* (Çev.: John Bostock-Henry Thomas Riley). Bohn's Classical Library, London: Henry G. Bohn, 1936.

Sezgin, Y. (2013). "Aiolis'de Bir Dağ Kenti: Aigai". *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (5), 95-116.

Stefanidou-Tiveriou, T. (2010). "Social Status and Family Origin in the Sarcophagi of Thessalonike". Laura Nasrallah, Charalambos Bakirtzis, Steven J. Friesen (Ed.). *From Roman to Early Christian Thessalonike: Studies in Religion and Archaeology*, Cambridge: Harvard University Press, 151-188.

Texier, C. (2002). *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi II* (Çev.: Ali Suat) Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.

Throckmorton, P. ve Bullitt, J. (1963). "Underwater Surveys in Greece: 1962". *Expedition*, 5, 2, 17-23.

Turak, Ö. (2011). *Roma Dönemi Pamphylia Lahitleri ve Atölye Sorunu*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Ürkmez, Ö. (2021). "The Rock-Carved Tumulus of Nikon in Tisna". *Arma*, 1, 66-80. Doi:10.53538/arm.2021.1/04

Yıldırım, C. (2016). *Güzelhisar Aliağa Çevresi ile Birlikte*. Ankara: Aliağa Kent Kitaplığı.